

Praktiski risinājumi studiju rezultātu vērtēšanā e-studiju vidē

Māris JURUŠS

Rīgas Tehniskā universitāte, Maris.Juruss@rtu.lv

Atslēgvārdi: vērtēšana, e-studiju vide, studiju rezultāti

Ievads

Tā kā studiju mērķis ir sniegt studentiem nepieciešamās zināšanas, prasmes un kompetences attiecīgajā jomā, tad nepieciešams novērtēt, kā students ir sasniegjis attiecīgos rezultātus. Studiju kursā sasniegto rezultātu vērtēšana ir neatņemama studiju procesa sastāvdaļa un tā ir svarīga gan studējošiem, gan pasniedzējiem, gan universitātei kopumā, jo tā apliecina arī konkrētā studiju kursa kvalitāti. Studiju kvalitāte ir viena no RTU vērtībām (RTU, 2020b).

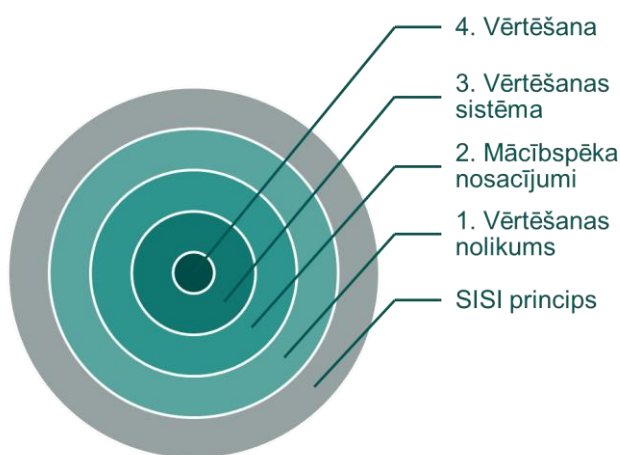
Būtisku ietekmi uz studiju procesu atstājusi ārkārtas situācija un nepieciešamība organizēt studijas attālināti. Vienlaicīgi tas ir izaicinājums, kas ļāvis pilnveidot arī pasniedzēju digitālās prasmes un rast praktiskus risinājumus studiju rezultātu vērtēšanā e-studiju vidē.

Izaicinājumu rada arī globālās izmaiņas, jo mācīšana tagad ir dinamiskāka, izaicinošāka un prasīgāka nekā jebkad agrāk (OECD, 2018). Mūdienu nepārtrauktā izglītības procesa apstākļos mainās apmācības raksturs, loma, metodes un tehnoloģijas universitātēs. Mācību procesa efektivitāti nosaka e-studiju vides iespējas nodrošināt studiju materiālu atbilstību, piekļuvi mācību materiāliem un resursiem un lietotājam draudzīga virtuālā vide (Kuleva, 2017).

Tā kā augstskolās rezultātu vērtēšana pārsvarā notiek 10 ballu skalā, mūsdienās nav tikai svarīgi saprast un pielietot vērtējuma ballu skalu attiecīgajā studiju kursā, bet būtiski ir vērtēšanas kritēriji, vērtējamās aktivitātes un konkrētās aktivitātes svāri gala vērtējumā.

Vērtēšanas ietvars un nosacījumi

Vērtēšanas ietvaru veido RTU Studiju rezultātu vērtēšanas nolikums (RTU, 2017), mācībspēka nosacījumi, vērtēšanas sistēma un pati vērtēšana (skat. 1.attēlu), taču tās īstenošanā būtu vēlams izmantot *SISI principu* (Jurušs, 2018), kas sastāv no sagatavošanās, izstrādes, sadarbības un izpildes.

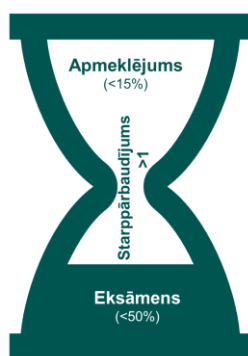
1.att. Vērtēšanas ietvars

Avots: Autora veidots

Atbilstoši *SISI principam* sagatavošanās ietver vērtēšanas nosacījumu apzināšanos un to konceptuālu pielāgošanu konkrētam studiju kursam. Piemēram, viens no lielākajiem izaicinājumiem mācībās par nodokļiem – ir pastāvīgi mainīgais nodokļu regulējums (Jurušs, 2019), līdz ar to ir regulāri jāaktualizē gan mācību tēmas, gan sasniegtie studiju rezultāti, gan to novērtējums. Iespējams jāievieš pat kāds jauns uzdevums vai aktivitāte. Izstrāde nozīmē studiju vērtēšanas kritēriju noteikšanu un aprakstīšanu studiju kursu reģistrā. Sadarbība ir būtiska procesa sastāvdaļa, kas ietver noteikto prasību un vērtēšanas principu izskaidrošanu studentiem. Visbeidzot izpilde ir vērtēšanas sistēmas īstenošana studiju procesā.

Jau vairākus gadus RTU studiju kursā sasniegto rezultātu vērtēšanā pārsvarā tiek izmantots gala vērtējums studiju kursā - apkopojošs studiju rezultātu vērtējums, ko nosaka studiju kursa apguves noslēgumā, ievērojot studiju kursa apgūvē iegūtos vērtējumus. Katrā studiju kursā ir viens gala vērtējums, ko ieraksta diploma pielikumā (RTU, 2017). Tātad vērtējums var būt ļoti svarīgi, jo var ietekmēt studenta vidējo atzīmi konkrētajā mācību gadā un pat studiju iespējas budžeta grupā.

Gala vērtējumā jāievēro RTU Studiju rezultātu vērtēšanas nolikumā ietvertie kritēriji, proti, gala vērtējumu nosaka mācībspēks, ievērojot, ka studiju kursiem, kuru apgūšana noslēdzas ar eksāmenu, paredz vērtējuma noteikšanu no eksāmena vērtējuma (kas nepārsniedz 50 % no studiju kursa gala vērtējuma) un ne mazāk kā viena starppārbaudījuma vērtējuma. Savukārt, ja nodarbību apmeklējums tiek iekļauts kā daļa no studiju kursa vērtējuma, tad apmeklējuma vērtējums nepārsniedz 15 % no studiju kursa gala vērtējuma (skat. 2. attēlu).

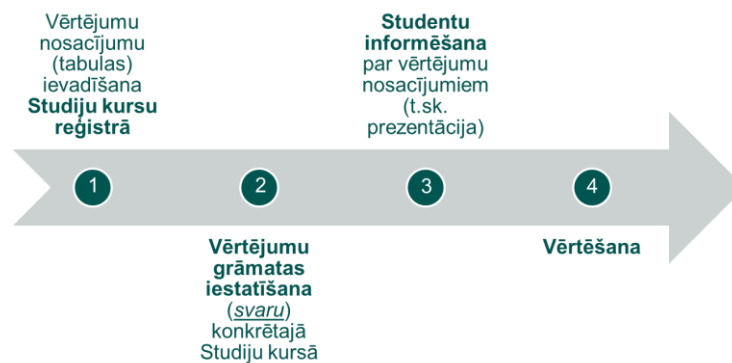
2.att. Vērtēšanas noteikumi

Avots: Autora veidots atbilstoši RTU Studiju rezultātu vērtēšanas nolikumam (RTU, 2017)

Studiju rezultātiem ir jābūt pārbaudāmiem un novērtējamiem. Jāsaprot, kuri studiju rezultāti un kā tiks pārbaudīti starppārbaudījumos un noslēguma pārbaudījumā. Savukārt pārbaudes formām un metodēm jāatbilst studiju procesā izmantotajām. Studentu sasniegumu vērtēšana ir darbību kopumu, kuras tiek veiktas, lai novērotu studentu progresu mācībās un attiecīgi plānotu tālāko studiju procesu. Tātad vērtēšanai būtu studentiem un docētājiem jānorāda uz aspektiem, kuri būtu jāpilnveido (LU, 2018). Nosakot vērtēšanas kritērijus, vērtēšanas sliekšņa kritēriji sniedz sīkāku informāciju par to, kāds vērtēšanas uzdevums jāuzrāda, lai parādītu, ka studiju rezultāts ir sasniegts (Moon, 2004). Ir svarīgi sasaistīt studiju rezultātus ar studiju aktivitātēm un novērtēšanu, piemēram, var izmantot matricu, kas palīdzētu pārbaudīt, kā studiju rezultāti tiek attiecināti uz studiju aktivitātēm (Kennedy, 2006). Ir jāsaprot, kas tieši ir "starppārbaudījums". Prakse liecina, ka dažādos studijuursos tiek izmantoti dažādas aktivitātes un pārbaudes formas, piemēram, eseja, gadījuma analīze, kolokvijs, kontroldarbs, kursa darbs, laboratorijas darbs, literatūras kopsavilkums, patstāvīgais darbs, prezentācija, referāts, seminārs, tests, ziņojums vai citi. Būtu vēlams RTU Studiju rezultātu vērtēšanas nolikumā noteikt vadlīnijas par ieteicamajām starppārbaudījumu formām vai tās noteikt vismaz katra īstenojamā studiju virziena vai attiecīgās studiju programmas ietvaros.

Vērtēšana e-studiju vidē

Sakarā ar ārkārtas situāciju 2020./2021. mācību gads ir liels izaicinājums studiju kvalitātes nodrošināšanā, tā kā studijas tiek organizētas attālināti. Tomēr, tas devis iespēju arī pilnveidot studiju rezultātu vērtēšanas sistēmu un uzlabot tās organizēšanu e-studiju vidē (ORTUS), kas īstenojama četros soļos: 1) vērtējumu nosacījumu detalizēta norādīšana studiju kursu reģistrā, 2) vērtēšanas sistēmas izveidošana e-studiju vidē konkrētajā studiju kursā (t.sk. vērtējamo aktivitāšu ievadīšana un vērtējumu grāmatas iestatīšana, 3) studentu informēšana un 4) vērtēšanas īstenošana studiju kursa pasniegšanas laikā (skat. 3.attēlu).

3.att. Vērtēšanas sistēma

Avots: Autora veidots

Piemēram, nodokļus nevar iemācīties tikai no grāmatām, tādēļ mācību procesā par nodokļiem tiek izmantotas dažādas pieejas un veidi: situāciju analīzes, praktiskie darbi, grupas darbi, diskusijas un citi mācīšanas veidi (Jurušs, 2019). Tādējādi šādas aktivitātes īstenojamas un tās vērtējamas arī attālinātā studiju procesā e-studiju vidē (skat. 3.attēlu). Pirmkārt, studiju kursu reģistrā attiecīgos studiju kursus par nodokļiem detalizēti tiek norādītas visas vērtējamās aktivitātes un to vērtēšanas svari. Piemēram, studiju kursā “Nodokļi un nodevas” ir šādi nosacījumi: A. Studenta līdzdalība (10%), B. Praktiskie darbi (20%), C. Grupas vai individuālais darbs (10%), D. Starppārbaudījumi (20%) un E. Eksāmens (40%). Otrkārt, atbilstoši praktiskiem ieteikumiem (Born, 2014; St. Olaf College, 2020; RTU, 2020a) tiek veikta attiecīgo studiju kursu vērtēšanas grāmatas iestatīšana e-studiju vidē. Treškārt, neskatoties uz to, ka informācija par vērtēšanas nosacījumiem ir pieejama studentiem gan studiju kursu reģistrā, gan konkrētajā studiju kursā, tā tiek izskaidrota studentiem arī ievada lekcijā. Ceturtkārt, īstenojot studiju kursu, daļai no aktivitātēm e-studiju vide pati uzkrāj rezultātus, piemēram, starppārbaudījumi (testa) rezultāti parādās uzreiz arī e-studiju vidē, bet daļa no aktivitātēm jānovērtē un rezultāts e-studiju vidē jāieraksta pašam pasniedzējam (piemēram, par praktiskiem darbiem). Atgriezeniskā saite par vērtēšanas rezultātiem tiek īstenota, pārrunājot studentu sniegumu, piemēram, arī pēc grupas darbu prezentēšanas.

Tāpat studiju rezultātu novērtēšanai jābūt objektīvai studiju kvalitātes nodrošināšanā gan studijām klātienē, gan attālinātajā režīmā. Būtiski ir noteikt skaidri tādas mācībspēka nosacījumus, kas ir atļauti saskaņā RTU Studiju rezultātu vērtēšanas nolikumu. Nebūtu vēlams patvaļīgi automātiski atbrīvot studentu no eksāmena vai citādi paplašināt vērtēšanas noteikumus. Tomēr, saskaņā ar RTU Studiju rezultātu vērtēšanas nolikumu mācībspēks var atļaut eksāmenu studiju kursā kārtot, ja studējošais ir izpildījis studiju kursā paredzētos nosacījumus pieteikšanās pie eksāmena, ja tādi ir paredzēti. Tad šādam nosacījumam jābūt skaidri norādītam studiju kursu reģistrā un attiecīgi par to jāinformē studenti. Tomēr, varētu būt apgrūtināši praksē iestrādāt un īstenot šādu lietu e-studiju vidē (t.sk. vērtēšanas grāmatā).

Lai studējošiem būtu jēgpilna izpratne par veicamajiem uzdevumiem un aktivitātēm, būtu vēlams veidot vizuāli pārskatāmu, loģiski strukturizētu e-studiju vidi, kurā skaidri redzama katra aktivitāte un tās izpildes nosacījumi, piemēram, piešķirot apzīmējumus A-E (skat.

iepriekš). Turklāt attālinātā mācību procesa veiksmīgai nodrošināšanai, tajā skaitā, priekš vērtējuma par studenta līdzdalību, ir nepieciešams sakārtot jautājumu par prasībām studējošiem attiecībā uz obligātu RTU e-pasta un citu identifikatoru lietošanu, kas jau gadiem ir neatrisināta problēma visā RTU. Pašlaik pieļautā iespēja lietot Zoom vai citas programmas, pieslēdzoties ar privāto e-pastu rada problēmas nepieciešamo atskaišu sagatavošanā un studentu apmeklējuma uzskaitē, kā arī studējošā identifikācijai kopumā. Vēl vienu problēmu studiju rezultātu vērtēšanā rada tas, ka Atzīmju lapa ir atdalīta no studiju kursa gala rezultātiem, līdz ar to pasniedzējam joprojām ar roku jāpāraksta atzīmes no vienas e-studiju vietnes (studiju kursa) un citu (atzīmju lapu). Būtu loģiski, ja portāls pats sasaistītu šīs lietas. Tāpat būtu vēlams detalizētāki noteikumi, kā vērtēt rezultātus parādniekiem. Visbeidzot nepieļaujama ir “spēles noteikumu maiņa spēles laikā”, jeb nevajadzētu izdomāt jaunas aktivitātes un uzdevums, kuriem ir ietekme uz gala vērtējumu, konkrētā studiju kursa īstenošanas laikā.

Secinājumi un priekšlikumi

Studiju kursā sasniegto rezultātu vērtēšanā jāvadās no RTU Studiju vērtēšanas nolikuma un labās prakses. Svarīgi sakārtot e-studiju sistēmā vērtēšanas kritērijus gan studiju kursu reģistrā, gan pašā konkrētajā studiju kursā pirms semestra sākuma. Nepieciešams pēc iespējas skaidrāk informēt studentus par vērtēšanas kritērijiem, lai tie apzinās, ko dod katra noteiktā uzdevuma izpilde vai neizpilde.

Būtu vēlams izvērtēt un iekļaut RTU vērtēšanas nolikumā arī noslēguma pārbaudījumu (eksāmena u.c.) minimālos svarus, kā arī sniegt vadlīnijas starppārbaudījumu un citu aktivitāšu ieteicamajiem veidiem. Papildus izvērtējama iespēja pilnveidot praksi, studiju projektu un noslēguma darbu vērtēšanas sistēmas, iekļaujot attiecīgā darba izstrādes savlaicīguma (starppārbaudījuma) vērtējumu, kā arī zinātniskā vadītāja vērtējumu.

Literatūras saraksts

- Born, C. (2014). Configuring Moodle Gradebook - Using Weighted Categories. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=LbMGeqjEIHM>
- Jurušs, M. (2018). Ieteikumi noslēguma darba izstrādei. Akadēmiskās konferences “Mācību metodiskā un zinātniskā darba integrācija studiju procesā” publikācijas. Rīgas Tehniskās universitāte, Rīga, 2018.g. 27.aprīlis, 50-54.lpp.
- Jurušs, M. (2019). Izaicinājumi un risinājumi mācībās par nodokļiem. Akadēmiskās konferences «Caurviju prasmēs balstītā izglītība skolās un tās ietekme uz augstāko izglītību» publikācijas. Rīgas Tehniskās universitāte, Rīga, 2019.g. 12.aprīlis
- Kennedy, D. (2006). Writing and using learning outcomes: a practical guide, Cork, University College
- Kuleva, M. (2017, December). Determining Criteria for Evaluating the Efficiency of the Education in a Distance Learning Platform. In *Proceeding book of the International Scientific Congress “Applied Sports Sciences* (pp. 1-2).
- LU. (2018). Studiju rezultātu rokasgrāmata. Pieejams: <https://www.lu.lv/studijurezultati/>
- Moon, J. (2004). Linking levels, learning outcomes and assessment criteria. In Exeter University, Bologna Seminar.
- OECD. (2018). Teaching for the Future: Effective Classroom Practices To Transform Education, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264293243-en>
- RTU. (2017). Senāta 2017. gada 29. maija lēmums «Par Studiju rezultātu vērtēšanas nolikuma apstiprināšanu jaunā redakcijā». Pieejams: https://www.rtu.lv/writable/public_files/RTU_1_studiju_rezultatu_vertesanas_nolikums.pdf
- RTU. (2020a) Vērtējumu grāmatas iestāšanās paraugs. Pieejams: <https://prnt.sc/vu2aqs>
- RTU. (2020b). RTU stratēģija 2020.-2025. gadam. Pieejams: https://files.rtu.lv/public/ortus/Strategija_RTU.pdf
- St. Olaf College (2020). Setting up a Moodle Gradebook with Weighted Categories. Pieejams: <https://wp.stolaf.edu/it/setting-up-a-moodle-gradebook-with-weighted-categories/>